

İslam Hukukuna Göre Yapay Zekanın Hukuki Kişiliği, Sorumluluğu ve Etik Yönü

Prof. Dr. Abdullah Demir

ANKA Academic Research Institute

abdullahdemir2755@gmail.com

Özet

Bu makalenin konusu, günümüzün popüler konularından olan yapay zekanın İslam hukukundaki yerinin belirlenmesidir. Makalede yapay zekanın tanımı ve özellikleri ele alındıktan sonra yapay zekaya uygulanacak İslam hukuku prensipleri üzerinde durulmaktadır. Yapay zekanın hukuki kişiliği ve sorumluluğu hakkında bilgi verildikten sonra yapay zeka etiği konusu ele alınmaktadır. Yapay zeka çağının başladığı günümüzde bu konunun İslam hukukuna göre durumunun belirlenmesi önem arz etmektedir.

Anahtar kavramlar: Yapay zeka, İslam hukuku, fıkıh usulü, hukuki kişilik, yap zeka etiği

Legal Personality, Liability and Ethical Aspects of Artificial Intelligence According to Islamic Law

Abstract

The subject of this article is to determine the place of artificial intelligence, which is one of the popular topics of today, in Islamic law. After discussing the definition and characteristics of artificial intelligence in the article, the principles of Islamic law to be applied to artificial intelligence are emphasized. After providing information about the legal personality and liability of artificial intelligence, the subject of artificial intelligence ethics is discussed. In today's world where the age of artificial intelligence has begun, it is important to determine the status of this subject according to Islamic law.

Keywords: Artificial intelligence, Islamic law, fiqh procedure, legal personality, artificial intelligence ethics

Giriş

Yapay zeka hayatın hemen her alanında hızla yer almaya devam ediyor. Sürücüsü olmadan hareket eden arabalar, hayatın hemen her alanında yer alan robotlar, dijital dünyanın temel taşı oluşturan programlar yapay zeka çağının başladığını gösteriyor. Bu gelişmeyi bazıları insanlığın sonu gibi değerlendirirken, kimileri de yepyeni fırsatlar olarak görmektedir. Karşımızda din, felsefe, bilim ve sanat tarafından tanımlanıp düzenlenmesi gereken kocaman bir yapay zeka dünyası bulunuyor. Söz konusu alanlarda çalışanlar yapay zekayı anlamak ve düzenlemek için gayret gösteriyorlar. Diğer taraftan hukukçular ise hayatın hızına yetişemeseler de yapay zekanın hukuki altyapısını oluşturmak için çalışmaktadır. Benzer şekilde İslam hukukçuları da yapay zekanın İslam hukukundaki yerini belirlemek için çaba harcamaktadır. Bu çalışmada İslam hukukuna göre yapay zekanın hukuki kişiliği ve sorumluluğu gibi konular ele alınacaktır.

Yapay Zeka Nedir?

Yapay zeka, insana benzer şekilde öğrenme, yorumlama, problem çözme, algılama ve anlama yeteneklerine sahip olan bilgisayar sistemlerine verilen isimdir. Yapay zeka öğrenme, yorumlama, algılama ve anlama gibi faaliyetleri insana göre daha hızlı yapabilmektedir. Bu yeni teknoloji, sanayi devrimi gibi insanlık tarihinde yeni bir dönemin başlangıcı olacak gibi gözükmektedir. 20. Yüzyılın ortalarında ortaya çıkan bu teknoloji bilgisayarların insan beynini taklit edebileceği düşüncesine odaklanmıştır. 1950'lerde Alan Turing makinelerin insan gibi düşünebilme yeteneğini sorgulayan ünlü Turing Testi'ni geliştirdi. Bu teste göre bir robot ve bir insanla konuşan bir kişi bunların hangisinin robot ve hangisinin insan olduğunu ayırt edemiyorsa robot teste başarılı olmuş sayılmaktadır. (Turing, 1950; Russell & Norvig, 2022)

Yapay zeka üç ana bölümde ele alınmaktadır. Birincisi, sınırlı bir alanda çalışan ve diğer alanlarda otonom çözümler üretemeyen dar yapay zekalardır. İkincisi, insan gibi otonom çözümler üretebilen genel yapay zekalardır. Üçüncüsü, insanı aşan zeka ve düşünme kabiliyetine sahip super yapay zekalardır. (Nilsson, 2010; Metzinger, 2021). Günümüze geliştirilen yapay zeka

teknolojileri sınırlı alanda faaliyet gösteren yapay zekalardır. Bunun yanında insan gibi düşünen ve insanın yaptıklarını yapabilen yapay zekalar da geliştirilmeye çalışılmaktadır.

İnsan beyninin taklit edilmesi ile geliştirilen yapay zeka, insan beynine göre çok daha anlaşılır ve basittir. Yapay zekanın materyali ve programları insan tarafından yapılmakta olup bunların özellikleri ve sınırları bilinmemektedir. İnsan beyninin ise ne maddi ne de manevi taraflarının özellikleri ve sınırları tam anlamıyla bilinmemektedir. İnsan beyni yapay zekalarla kıyaslanamayacak derecede gelişmiş bir sistemdir. Yapay zeka veri toplamak, kaydetmek ve bunları işleyerek düşünce faaliyetinde bulunmaktadır. İnsan ise tündengelim, tümevarım ve temsil olmak üzere üç temel yöntem kullanarak düşünmektedir. Düşünce insanın dimağında tahayyül (hayal etme), tasavvur (hayali somutlaştırma), taakkul (düşünme), tasdik (sonuç), iz'an (vicdani onay), iltizam (gerektilme) ve itikad (inanç) aşamalarında gerçekleşmektedir.

Beden, akıl ve ruhtan oluşan insanın söz konusu bölümlerinin herbiri son derece kompleks ve mükemmel yapılardır. Yapay zeka insan beyninin ve bedeninin taklit edilmesi ile geliştirilen bir teknolojidir. Buna karşılık insan ruhunun bir bölümünü oluşturan duygular yapay zekada bulunmamaktadır. Yapay zeka teknolojisi ne kadar hızlı gelişse de en güzel kıvamda yaratılan insanın yanında henüz emekleme döneminde olduğu söylenebilir. (Tin 94/4)

Yapay zeka şimdilik insanın basit bir taklidi olsa da yakın bir gelecekte insana yakın nitelikte ve hatta bazı yönlerden insanı aşan özelliklerde robotlar geliştirileceği anlaşılmaktadır. Transhumanizm denilen bu akımın olumlu ya da olumsuz bakış açısıyla değerlendirilmesi mümkündür. Allah Teala insanı yaratacağını söylediğinde meleklerin yeryüzünü bozacak ve kan dökcek bir varlık mı yaratacağını sormaları, olumsuz bakış açısını ifade etmektedir. Buna karşılık Allah Teala insanı meleklerin bilmediği özelliklerle vasıflandırması ve kan döküp fesat çıkarmanın dışında güzel icraatlar yapacak niteliklerle yaratması, olumlu bakış açısını yansıtmaktadır. (Bakara 2/205 vd) Yapay zeka teknolojisine bu açılardan bakıldığında varlığı bozacak ve kan akıtacak gelişmeler yaşanabileceği gibi varlığı dizayn edecek, barış ve huzuru sağlayacak teknolojilerin geliştirilmesi de mümkündür. Dolayısıyla insanlar arasında asırlar boyu yaşanan iyi kötü mücadelesinin yapay zeka teknolojilerinde de süreceği anlaşılmaktadır.

Yapay Zekanın Hukuki Statüsünü Belirlemede Fıkıh Usulünün Kullanılması

Yapay zekanın hukuki durumunun belirlenmesinde İslam hukukunun kıyas, icma, istihsan, maslahat gibi kaynakları kullanılabilir. Yukarıdaki köle, hayvan, tüzel kişilik örneklerinde yapay zekanın hukuki statüsü kıyas yoluyla belirlenmeye çalışılmaktadır. Yani yapay zeka köleye, hayvana ya da tüzel kişiliklere benzetilerek hukuki sonuçlar çıkarılmaktadır. (Al-Qaradawi, 2003; Ramadan, 2009).

İstihsan, zaruret ve maslahat gibi prensipler de yapay zekanın hukuki statüsünü belirlemede kullanılacak tali kaynaklardır. Bu prensipler, hukuki düzenlemelerin adalet ve toplumsal fayda gözetilerek yapılmasını sağlar (Al-Sadr, 1984; Kamali, 2008). İslam hukukunun tali kaynaklarından olan istihsan, zaruret, maslahat veya örf-adet sebebi açık kıyası bırakıp kapalı kıyası ve genel hükmü bırakıp özel hükmü tercih etmektir. Bunu yaparken adalet ve hakkaniyet ilkeleri göz önünde bulundurulur. Hukuk kurallarının uygulanmasından doğan bazı adaletsizlikler ve sertlikler istihsan yoluyla giderilmektedir. Maslahat sebebi ile yapılan istihsandan bir örnek vererek bu konuyu daha anlaşılır hale getirebiliriz. Maslahat sebebi ile istihsanda bir **zaruret veya ihtiyaçtan dolayı genel kurala istisna getirilmektedir. Ehl-i beyte zekat vermenin caiz olması, maslahat sebebiyle istihsanın örneklerindedir.** Kural olarak "Şüphesiz bize sadaka caiz olmaz" (Müslim, Zekat 50.) hadisine göre ehl-i beyte zekat ve sadaka verilmemesi gerekir. Ancak Hanefi ve Maliki mezheplerine göre bu genel hüküm, ganimetlerden ehl-i beyte pay ayrılması ile ilgilidir. Bir süre sonra ganimetten ehl-i beyte pay ayrılmaz olunca, onların muhtaç duruma düşmemeleri için onlara zekat ve sadaka verilmesi caiz görülmüştür

Bir kısım maslahatlar sebebi ile ya da örf-adetler sebebi ile veya icma ile genel kurallara istisnalar getirilerek yapay zekanın hukuki durumu belirlenebilir. Sözgelimi din, can, mal, akıl, nesil ve özgürlüğün korunması zaruri maslahatlardandır. Bu maslahatları korumak için hukuk kurallarında istisnai düzenlemeler yapılabilir. Buna göre söz konusu maslahatları korumak için yapay zekaya hukuki kişilik tanınabilir ve sorumluluk yüklenebilir. Benzer şekilde haciyat denilen ihtiyaçlar ve tahsiniyat denilen üçüncü derecede ihtiyaçlar için de istihsan yoluyla yapay zeka konusunda hukuki düzenlemeler yapılabilir.

Yapay zeka insanın aynısı olmadığı için insanlara uygulanan hükümlerin birebir yapay zekaya uygulanması mümkün olmaz. İnsanda olup yapay zekada olmayan ya da yapay zekada olup insanda bulunmayan özellikler sebebi ile söz konusu hukuk kurallarının yapay zekaya tam olarak uygulanması zordur. Bununla birlikte her geçen gün insana daha fazla benzeyen özelliklere sahip olan yapay zekalar geliştirilmesi ve yapay zekaların hayatımızın vazgeçilmez unsurları haline gelmesi sebebi ile hukuk kurallarının esnetilerek yapay zekalara uygulanması zaruret haline gelmiştir. Bu sebeple istihsan delili kullanılarak hukuk kurallarına istisnalara getirilmeli ve insana uygulanan kurallar yapay zekalara da mümkün mertebe uygulanmaya çalışılmalıdır.

İslam hukukunun tali kaynaklarından Sedd-i Zerayi de yapay zekanın hukuki statüsünü belirlemede kullanılabilir. Kötülüğe götüren vasıtaları engellemek anlamına gelen Sedd-i zerayi, kavram olarak mübah olan bir şeyi dine ve hukuka aykırı şeylere vesile olması sebebi ile yasaklamaktır. (Shirazi, 2015; Al-Ghazali, 1993) Yapay zeka kullanılarak bir kısım suçlar işlenmesine sebep olunuyor ya da bir kısım zararlara yol açıyorsa, hukuken bazı sınırlamalar getirilebilir.

İslam hukukunun tali kaynaklarından külli kaideler de yapay zeka ile ilgili hukuki düzenlemeler yapmak için kullanılabilir. „Zarar izalet olunur (Zarar tazmin edilmelidir)“, „Beraat-i zimmet asıldır (Suçluluğu sabit olacağı ana kadar her insan masumdur)“, „Şekk ile yakın zail olmaz (Varlığı kesin olan bir şey şüphe ile ortadan kalkmaz)“, „Zauretlar memnu olan şeyleri mübah kılar (Zaruri durumlarda yasaklara istisnalar getirilebilir)“ gibi çok sayıda külli kaide yapay zekanın hukuki durumunu belirlemek için kullanılabilir. (Demir, Külli Kaideler) **Genel hukuk prensipleri ya da külli kaideler İslam hukukunun soyut yöntemle gelişen tarafını temsil etmektedir. Soyut yöntemde önce kurallar belirlenir sonra bu kurallar hukuki meselelere uygulanarak çözüm yolu bulunur. Küllî kaideler, İslam hukuku içerisinde yer alan üç temel ekolden birisidir. Bunlar fûru-ı fıkıh, usul-u fıkıh ve küllî kaideler ekolleridir.** İslam hukukçuları küllî kaidelerin üzerinde hassasiyetle durmuşlar, küllî kaideleri bilmeyi fıkıhı bilmek olarak nitelemişlerdir.

Küllî kaideler aynı zamanda içtihadi meselelerde kullanılan genel hukuk prensipleridir. Bu sebeple hukuki çözüm gerektiren yapay zeka gibi zor ve yeni meselelerde küllî kaidelerin sunduğu geniş imkanlardan faydalanmak gerekir. Sayıları binleri bulan küllî kaideler yapay zeka problemlerini çözmekte son derece faydalı olacaktır.

Yapay Zekanın Hukuki Kişiliği ve Sorumluluğu

İslam hukukunda kişilik zimmet kavramı ile ifade edilir. Kişilik, haklara ve borçlara ehil olma özelliği kazandırır. Kişiliğe sahip olan varlık hukuki ehliyet kazanır, haklarını kullanabilir ve borç altına girebilir. Kişiler gerçek kişi ya da tüzel kişi olabilir.

Yapay zekanın kişiliği konusunda farklı görüşler vardır. Bazıları yapay zekanın kişiliğe sahip olmadığı, sahibinin kullandığı bir alet gisi olduğu görüşündedir. Bunun yanında yapay zekanın hayvan, köle, tüzel ya da gerçek kişi olduğunu düşünenler de vardır. (Al-Karkhi, 2010; Al-Sarakhsi, 1986)

Yapay zekanın kişiliğinin olmadığı görüşüne göre yapay zekanın hakları ve borçları sahibine aittir. Yine yapay zekanın işlediği suçlardan dolayı da sahibi sorumlu olmalıdır. Yapay zekanın hayvan statüsünde olduğunu kabul eden görüşe göre yapay zekanın hukuki ve cezai sorumluluğu yoktur. Sorumluluk yapay zekanın sahibine aittir.

Yapay zekanın köle statüsünde kabul edilebileceği görüşü de ilginçtir. Kölelik hukuken kaldırılmış ve tarihte kalmış olmasına rağmen, yapay zeka ile yeniden gündeme gelmektedir. İslam hukukuna göre kölenin hukuki ehliyeti yoktur, hakları ve borçları malikine aittir. Ancak köle evlenme, boşanma gibi aile hukuku konularında tam ehliyetlidir. Bununla birlikte sahibine mali bir külfet getirmemesi de gerekmektedir.

Diğer bir görüş yapay zekanın hukuken vekil veya resül yani elçi kabul edilmesidir. Risalet, vekaletten daha dar bir kavram olup sadece getir götür işlemlerini yapma yetkisi verir. Bu durumda resul yani elçinin herhangi bir şahsi sorumluluğu bulunmamakta, yaptığı işlemde elçiyi gönderen sorumlu olmaktadır. Vekalette ise vekilin sorumluluğu daha geniş olup müvekkille yapılan vekalet sözleşmesine göre belirlenmektedir. Vekalet sözleşmesindeki sınırları aşan vekilin şahsi sorumluluğu ortaya çıkmaktadır. Buna göre sahip olduğu niteliklere göre yapay zekaya risalet ya da vekalet akdinin hükümleri uygulanabilir.

Yapay zekanın tüzel kişiliğe sahip olduğu görüşü en tutarlı gözükten görüşlerdendir. İslam hukukunda vakıf, devlet, şirket gibi tüzel kişilikler bulunmaktadır. Bu kişilikler gerçek kişiler gibi

kendi başlarına hak ve borç altına girebilmektedir. Yapay zeka tüzel kişiler gibi kabul edilirse hukuki sorumluluğa sahip olacaklardır.

Görüldüğü üzere farklı yapay zeka türleri olduğu gibi yapay zekanın hukuki kişiliği konusunda da farklı görüşler bulunmaktadır. Bu açıdan yapay zekanın türüne ve niteliklerine göre hangi hukuki çözümlerin uygulanacağı belirlenmelidir. Sınırları ve kuralları belirlenmiş basit bir yapay zekanın hukuki kişiliğinin olmadığı kabul edilebilir. Böyle yapay zekaları hukuka konu olan bir eşya kabul ederek, doğacak hak ve borçların yapay zekanın sahibine ait olması uygun bir hukuki çözüm olarak gözükmektedir.

Kendi başına karar verebilen gelişmiş yapay zekaların hukuki durumları ise sahip oldukları özelliklere göre belirlenebilir. Akıllı ve ergin bir insana benzer şekilde düşünebilen ve bağımsız karar verebilen bir yapay zekanın insanlar veya cinler gibi hukuki kişilik ve sorumluluk sahibi bir varlık kabul edilmesi mümkündür. Hukuk çevrelerinde „**dijital kişilik**“ olarak nitelendirilmeye başlanan yapay zeka, yeni bir hukuk süjesinin ve hukuk dalının doğmaya başladığını bize göstermektedir. Buna göre insan, vakıf, şirket, devlet gibi yeni bir hukuki kişilik olan yapay zekaya uygulanacak hukuk kurallarını belirlemek için yapay zeka hukuku bilim dalı oluşturulacaktır. Yapay zeka hukuku, hukukun bütün dallarından faydalanan karma bir hukuk dalıdır.

Yeni bir hukuki kişilik olan yapay zekalar, diğer gerçek ve tüzel kişiler gibi hukukun verdiği haklara ve düzenlediği sınırlamalara kendi statüsü çerçevesinde tabidir. Fıkhın helal, haram, mübah gibi hükümleri yapay zekaya da uyarlanarak uygulanabilir. Buna göre otonom bir yapay zeka hukuki kişilik sahibi olduğu gibi, kural olarak bir kişinin sahip olduğu haklara sahip ve borçlara ehil olabildiği gibi cezai hükümlerle de cezalandırılabilir. Tabii ki söz konusu hukuk kuralları yapay zekalara uyarlanarak uygulanmalıdır.

İslam hukukuna göre bir kişinin hukuken sorumlu olabilmesi için ehliyet sahibi olması gerektir. Ehliyet vücup ehliyeti ve eda ehliyeti olarak iki kısma ayrılır. Vücup ehliyeti modern hukuktaki hak ehliyetine, eda ehliyeti de fiil ehliyetine karşılık gelmektedir. Eda ehliyeti tam eda ehliyeti ve eksik eda ehliyeti olarak ikiye ayrılmaktadır. Tam eda ehliyetinin unsurları akıl, ergenlik ve reşid olmaktır. Bu üç şart insanın üç temel özelliğinin tam olmasını ifade etmektedir. Yani akıl yönünü tam olan, beden olarak ergenliğe ulaşmış olan ve mali konularda yetkinliğe ulaşarak rüşt şartını sağlamış olan insan tam eda ehliyetine sahip kabul edilmektedir. Bu şartlardan en az birisi eksik olan insan ise eksik eda ehliyetine sahip yani kısıtlı olmaktadır.

Yapay zekanın sorumluluğunu tespit etmek için tam eda ehliyetinin bu üç unsuru yapay zekaya tam olmasa da kısmen uyarlanabilir. Akıl ve erginlik açısından insana benzer yeteneklerle programlanan bir yapay zekanın ehliyet sahibi olması mümkündür. Bunun için yapay zekaya yüklenen kabiliyetlerin ve otonom karar verme yeteneğinin belirlenmesi gerekir.

Yapay Zeka Etiği

Yaşanan baş döndürücü hızdaki gelişmeler karşısında yapay zeka etiği kavramı gündeme gelmiştir. Kimileri robotların etiği olamayacağını ileri sürerken, kimileri de etik değerlere sahip insan benzeri robotlar üretmeye çalışmaktadır. Yapay zekanın hukuki altyapısı ile ilgili tartışmaların benzeri yapay zeka etiğinde de yaşanmaktadır. Yapay zekanın hukuki altyapısı ve çerçevesi olması gerektiği gibi etik değerleri de bulunmalıdır.

Yapay zekanın bağlı olması gereken etik kurallar en genel çerçevede evrensel ahlak ilkeleri olmalıdır. Bu ilkeler dinlerin, kültürlerin ve örf adetlerin ortak değerlerinden oluşmalı ve bütün dünyada geçerli olmalıdır.

Yapay zeka etiği kavramına göre yapay zeka sistemlerinin insan onurunu koruması ve insana zarar vermemesi gerekmektedir. Bireysel haklar, mahremiyet, ayrımcılık yapmama, manipülasyon yapmama gibi ilkeler yapay zekanın uyması gereken etik değerlerdir. (Yeşilkaya, 951)

Yapay zeka etiği ile ilgili ilkeleri belirlemek üzere son yıllarda bazı düzenlemeler hazırlanmıştır. Avrupa Parlamentosu 2016 tarihinde Robotiğe İlişkin Medeni Hukuk Kuralları Önerisini hazırlamıştır. Bu kurallar yararlanma, zararsızlık, özerklik, adalet, temel haklar, önlem, kapsayıcılık, hesap verebilirlik, emniyet, gizlilik, yararın maksimizasyonu ve zararın minimizasyonu olmak üzere on iki ilkedен oluşmaktadır.

Avrupa Komisyonu 8 Nisan 2019 tarihinde Güvenilir Yapay Zeka Sistemleri İçin Etik İlkeler Rehberi'ni yayınlamıştır. Yine UNESCO'ya üye ülkeler 24 Kasım 2021 tarihinde yapay zeka etiği ile ilgili ilk küresel anlaşmayı imzalamışlardır.

Yapay zeka sistemleri ile ilgili ilk etik düzenleme ünlü bilim kurgu yazarı Isaac Asimov tarafından geliştirilen üç robot yasasıdır. Bu yasaya daha sonra robotiğin sıfırncı yasası adıyla dördüncü bir

yasa da eklenmiştir. Bu dört yasa şunlardan oluşmaktadır: (1.) Bir robot bir insana zarar veremez veya hareketsiz kalarak bir insanın zarar görmesine izin veremez. (2.) Bir robot, birinci yasayla çelişmediği sürece, insanlar tarafından verilen emirlere uymak zorundadır. (3.) Bir robot, birinci veya ikinci yasa ile çelişmediği sürece kendi varlığını korumalıdır. (4.) Bir robot insanlığa zarar veremez veya hareketsiz kalarak insanlığın zarar görmesine izin veremez.

2009 yılında Murphy ve Woods tarafından hazırlanan robotiğin alternatif üç kanunu ise şunlardır:

1.) Bir insan, en yüksek yasal ve profesyonel güvenlik ve etik standartlarını karşılayan insan-robot çalışma sistemi olmadan bir robotu konuşlandıramaz. (2.) Bir robot, bir insana rollerine uygun şekilde yanıt vermelidir. (3.) Bir robot, birinci ve ikinci yasalara uygun olarak kontrolün diğer ajanlara sorunsuz transferini sağladığı sürece, kendi varlığını korumak için yeterli konumlanmış özerkliğe sahip olmalıdır.

Yapay zeka etiği ile ilgili çok ayrıntılı bir düzenlemeyi yapan Stahl, *Ethical Issues of AI* isimli çalışmasında yapay zekat etiği ile ilgili konuları 39 kategoride ele almıştır: 1.İnovasyon maliyeti, 2.Fiziksel bütünlüğe zarar, 3.Kamu hizmetlerine erişim eksikliği, 4.Güven eksikliği, 5.Yapay zekânın “Uyanışı”6.Güvenlik sorunları, 7.Kaliteli veri eksikliği, 8.İşlerin ortadan kalkması, 9.Güç asimetrisi, 10.Sağlık üzerinde olumsuz etki, 11.Bütünlük sorunları, 12.Verilerin doğruluğu eksikliği, 13.Gizlilik eksikliği, 14.Şeffaflık eksikliği, 15.Askerî kullanım potansiyeli, 16.Bilgilendirilmiş onay eksikliği, 17.Önyargı ve ayrımcılık, 18.Adaletsizlik, 19.Eşitsiz güç ilişkileri, 20.Kişisel verilerin kötüye kullanılması, 21.Adalet sistemi üzerinde olumsuz etki, 22.Demokrasi üzerinde olumsuz etki, 23.Suç ve kötü niyetli kullanım potansiyeli, 24.Özgürlük ve bireysel özerklik kaybı, 25.Tartışmalı veri sahipliği, 26.İnsan temasının azaltılması, 27.Verî ve sistemlerin kontrol ve kullanım sorunları, 28. Tahmine dayalı önerilerin doğruluğunun olmaması, 29.Bireysel olmayan önerilerin doğruluğunun olmaması, 30.Ekonomik gücün yoğunlaşması, 31.Tedarik zincirinde temel insan haklarının ihlali, 32.Son kullanıcıların temel insan haklarının ihlali, 33.İstenmeyen, öngörülemeyen olumsuz etkiler, 34.“Yanlış” sorunların önceliklendirilmesi, 35.Hassas gruplar üzerinde olumsuz etki, 36.Sorumluluk ve sorumluluk eksikliği, 37.Çevre üzerinde olumsuz etki, 38.Karar vermede insan faktörünün kaybı, 39.Bilgiye erişim ve bilgi özgürlüğü eksikliği. (Stahl, 35–53.)

Sonuç

Yapay zeka geleceğin dünyasında insan benzeri bir varlık olarak yerini alacak gibi gözükmektedir. Yapay zekanın gelecekteki önemli rolü konusunda insanlar hemfikir olsa da bunun insanlığa ne kazandırıp ne kaybettireceği konusunda karamsar ve iyimser görüşler bulunmaktadır. Her varlık gibi yapay zekanın da medeniyete ve insanlığa olumlu ve olumsuz etkileri olacaktır. Bu etkide yine insanların belirleyici olacağı anlaşılmaktadır.

Yapay zekanın hukuki kişiliği ve sorumluluğu konusunda ileri sürülen fikirler içerisinde en akla yatkın olanı yapay zekanın dijital kişilik kabul edilmesidir. Bu şekilde yeni bir kişilik olarak kabul edilen yapay zekanın sorumlulukları da sahip olduğu yeteneklere göre belirlenecektir.

Yapay zekanın etik değerlere sahip olup olamayacağı da tartışmalıdır. Etiğin duygusal tarafları ve yapay zekanın duygularının olmaması yapay zeka etiğinin olamayacağı düşüncesini doğurmaktadır. Buna karşılık etik ilkeleri yapay zekaya öğretmek onun da etik değerlere sahip olabileceği düşünülmektedir. Bu anlamda hangi etik ilkelerin yapay zekalara yükleneceği belirlenmeye çalışılmaktadır.

Kaynaklar

Ahmed, S. (2020). Artificial intelligence and Islamic law: An overview. *Journal of Islamic Law Studies*, 27(1), 45-63.

Bal, S. Y. & Sarıkaya, B. (2022). Kelami açıdan insan fitratı ve bilinci bağlamında yapay zekâ ve transhümanizm, *Mavi Atlas*, 10(2), 404-418.

Suud Sarim Karimullah, The Application of Artificial Intelligence in Islamic Law Discovery, Mutawasith : Jurnal Hukum Islam Vol. 6. No. 2 (2023) 109-121.

Turing, A. M. (1950). Computing machinery and intelligence. *Mind*, 49(236), 433-460.
<https://doi.org/10.1093/mind/LIX.236.433>

Yeşilkaya, Nazan, Yapay Zekâya Dair Etik Sorunlar, Şarkiyatımi Araştırmalar Dergisi Journal Of Oriental Scientific Research (Josr Cilt/Volume: 14, Sayı/Issue: 3 (Aralık/December 2022)).